

RUSKO OD KRYMSKEJ VOJNY DO ROKU 1914

Chronológia vybraných udalostí

Vnútropolitický vývoj

1855 - 1881 - obdobie vlády Alexandra II.

19. 2. 1861 - cár podpísal manifest rušiaci nevoľníctvo.

1863 - bola obnovená autonómia univerzít.

1864 - Do platnosti vstúpilo Nariadenie o guberniálnych a ujezdnych krajinských inštitúciách a Nové právne predpisy.

1865 - bola zrušená predbežná cenzúra kníh.

1870 - prebehla reforma mestskej samosprávy.

1874 - realizovali sa reformy v armáde.

1881 - 1894 - obdobie vlády Alexandra III.

1881 - do platnosti vstúpil zákon o povinnom výkupe roľníckych prídelov.

1885 - cár zrušil daň z duše.

1890 - boli zreformované zemstvá. Reforma bola spojená so zrušením volebného práva roľníkov.

1891 - 1902 - výstavba transsibírskej magistrály.

1894 - 1917 - obdobie vlády Mikuláša II.

1897 - zavedenie zlatej meny.

22. 1. 1905 - „krvavá nedeľa“ v Sankt Peterburgu.

19. 8. 1905 - bol prijatý zákon o zvolaní Štátnej dumy.

30. 10. 1905 - tzv. októbrový manifest.

24. 12. 1905 - ukaz o rozšírení volebného práva.

4. 3. 1906 - ukaz o Ríšskej rade a Štátnej dume.

10. 5. - 21. 7. 1906 - zasadala 1. дума.

22. 7. 1906 - 18. 9. 1911 - Stolypin premiérom.

5. 3. - 16. 6. 1907 - zasadala 2. дума.

16. 6. 1907 - bol prijatý nový volebný zákon.

14. 11. 1907 - 11. 9. 1912 - zasadala 3. дума.

28. 11. 1912 - 19. 10. 1917 - zasadala 4. дума.

Zahraničná politika

30. 3. 1856 - po krymskej vojne bola podpísaná parížska mierová zmluva.

1858 - bola podpísaná ajgunská zmluva s Čínou (doplnená v roku 1860).

1864 - 1886 - expanzia v Strednej Ázii.

1867 - Rusko predalo USA Aljašku.

marec 1871 - medzinárodná konferencia v Londýne súhlasila so zrušením neutralizácie Čierneho mora.

1873 - podpísaný Spolok troch cisárov.

1877 - 1878 - rusko-turecká vojna. Mierová zmluva bola podpísaná **3. 3.** v San Stefane.

13. 6. - 13. 7. 1878 - zasadal Berlínsky kongres.

1881 - bol obnovený Spolok troch cisárov (platnosť predĺžená v roku 1884).

1885 - afganská kríza (ukončená **10. 9. 1886** dohodou s Britániou o hraniciach).

1887 - bola podpísaná tzv. zaistovacia zmluva s Nemeckom.

4. 1. 1894 - uzavretie rusko-francúzskej vojenskej konvencie.

3. 6. 1896 - bola podpísaná tzv. moskovská zmluva s Čínou namierená proti Japonsku.

1897 - obsadenie Port Arthuru, ktorý si následne Rusko od Číny na 25 rokov prenajalo.

1904 - 1905 - rusko-japonská vojna. Mierová zmluva bola podpísaná **5. 9.** v Portsmouthe.

28. 7. 1907 - bola podpísaná obchodná zmluva s Japonskom a **30. 7.** aj zmluva s Japonskom o Číne.

31. 8. 1907 - dohoda s Britániou o Perzii, ktorá zavrášila formovanie Trojdohody.

1908 - bosnianska kríza.

4. 7. 1910 - bola podpísaná zmluva s Japonskom o Mandžusku.

Úvod

Dejiny Ruska od krymskej vojny do roku 1914 predstavujú v rámci európskych dejín zaujímavý a špecifický fenomén. Do tohto obdobia spadá vláda troch cárov – Alexandra II., Alexandra III. a Mikuláša II. Kým prvý menovaný bol z núdze reformátorom a zdalo sa, že uskutoční reformy potrebné pre naštartovanie spoločensko-politického a hospodárskeho rozvoja, jeho následníci odmietli zásadnejšiu premenu politického systému, čím znemožnili aj ďalší hospodársky vzostup. Rusko preto ostalo svojím politickým systémom anachronické a svojím hospodárstvom zaostalé.

Rusko bolo absolutistickou monarchiou na čele s cárom, ktorý bol neobmedzeným vládcom, zástupcom boha na zemi. Disponoval zákonodarnou a výkonnou mocou. Štát spravoval pomocou byrokracie tvorenej takmer výlučne príslušníkmi šľachty. Medzi vládne úrady patrili: Senát, Svätá synoda, Štátna rada a ministerstvá. Senát bol zriadený v roku 1711 Petrom I. Jeho úlohou bolo prejednávať a prijímať zákony, plnil tiež celý rad funkcií v rámci súdnictva. V roku 1903 mal 183 členov, tretinu z nich tradične tvorili generáli. Svätá synoda vznikla v roku 1721 tiež za vlády Petra I. Tento štátny úrad mal spravovať a riadiť pravoslávnu cirkev, bojovať proti kacírstvu a poverám. Štátna rada vznikla po Veľkej francúzskej revolúcii v roku 1810 za vlády Alexandra I. Pôvodne mala byť poradným orgánom cára najmä v oblasti legislatívy a zahraničnej politiky, postupne však jej význam upadal, pretože jej členmi sa stávali nekompetentní vyslúžení generáli či členovia cárskej rodiny. Zo Štátnej rady sa v roku 1906 vyvinula horná komora parlamentu (dolnou komorou bola дума). Ministerstvá boli zriadené v roku 1801. Jednotliví ministri (v roku 1903 ich bolo 24) zodpovedali priamo cárovi, funkcia premiéra vznikla až k 1. 1. 1906.

Ruská ríša bola rozdelená na gubernie a zvláštne oblasti. V roku 1878 bolo v Rusku 77 gubernií a 18 zvláštnych oblastí, v roku 1912 sa počet zvýšil na 101 gubernií, 21 zvláštnych oblastí. Vlastnú správu mali donskí a čiernomorskí kozáci (tzv. okruhy). Gubernia sa spravidla delila na 10 okresov (ujezd). Gubernátor bol predstaviteľom štátnej moci a zároveň miestnym veliteľom polície. Samospráva vznikla v Rusku prakticky až po reformách Alexandra II., aj to v obmedzenej podobe (viď nižšie).

V živote ruskej spoločnosti mala mimoriadne vplyvné a výsadné postavenie pravoslávna cirkev. Od čias Petra I. bola poštátnená a tento trend bol aj v 19. storočí posilňovaný. Duchovenstvo bolo vnímané ako časť štátneho aparátu, ktorého úlohou mala byť starosť o mravnú výchovu ľudu. Bola zrušená hodnosť patriarchu a namiesto nej vznikla Svätá synoda, pôvodne rada biskupov na čele so štátnym úradníkom – prokurátorom Svätej synody, ktorého vplyv neustále narastal. Prokurátor menoval a dosadzoval biskupov a v podstate vládol cirkvi. Celkovo však viera a vzťah k cirkevným inštitúciám v Rusku upadala. Pravoslávna cirkev nebola jedinou cirkvou v Rusku, hoci bola cirkvou štátnou. Pôsobili tu rôzne pravoslávne sekty ako aj katolícka, evanjelická a arménska cirkev, v ázijských častiach krajiny bol

rozšírený islam a takmer po celom Rusku žili v mimoriadne nepriaznivých podmienkach židia.

Vo vzťahu k Rusku sa často prehliada skutočnosť, že Rusi tvorili menej ako 50% obyvateľstva krajiny (napr. v roku 1897 len 44,3%). Druhú polovicu obyvateľstva tvorilo viac ako sto národností. Ruskí cári doslova ignorovali všetky z toho plynúce odlišnosti a realizovali politiku rusifikácie, na ktorú používali rôzne metódy a ktorá akcelerovala po poľskom povstaní v roku 1863. V 19. storočí živil rusifikáciu aj nacionalizmus – ideológia, ktorá sa presadzovala v celej Európe. Ruský nacionalizmus vychádzal z prekonaného romantického presvedčenia o špeciálnom poslaní Rusov v dejinách. Viac ho ale živila závišť, že niektoré neruské národy v ríši majú lepšiu životnú úroveň ako vládnucci národ (pobaltské národy, Fíni, Nemci). Rusifikáciu podporovala štátna byrokracia a armáda, najúčinnnejším prostriedkom sa stala školská politika (napr. povinné vyučovanie ruštiny často ako jediného jazyka), cirkevná politika (napr. prenasledovanie či šikanovanie nepravoslávnych veriacich) a rozoštvávanie neruských národov proti sebe. Rusifikácia mala paradoxne za následok vzostup národného povedomia jednotlivých etníc.